

مقایسه‌ی بهزیستی ذهنی، مثبت‌اندیشی و مهارت‌های شهروندی در دانش‌آموزان مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین

هاجر وطن‌زاد سوها^۱

معصومه مهرنوش^۲

صابر وطن‌خواهی^۳

کریم اصلانزاده آبی‌بیگلر^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۳/۰۳/۳۱

چکیده

هدف پژوهش حاضر مقایسه‌ی بهزیستی ذهنی، مثبت‌اندیشی و مهارت‌های شهروندی در دانش‌آموزان مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین بود. تحقیق حاضر از نظر ماهیت محتوایی توصیفی از نوع علی - مقایسه‌ای و از منظر هدف کاربردی بود. جامعه آماری تحقیق، کلیه دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان نمین به تعداد ۱۷۴۴ نفر (۸۲۸ نفر دختر و ۹۱۶ نفر پسر) در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بودند، که بر اساس جدول مورگان و با بکار بست روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای و نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، نمونه‌ای به حجم ۳۱۷ نفر (۱۵۰ نفر دختر و ۱۶۷ نفر پسر) انتخاب شدند. اطلاعات لازم برای پاسخ به فرضیه‌های پژوهش، از طریق پرسشنامه‌های کتبی جمع‌آوری شد. همچنین برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS و از دو روش توصیفی و استنباطی استفاده شد. نتایج بدست آمده حاکی از آن است که در بهزیستی ذهنی و مهارت شهروندی بین مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین تفاوت معناداری وجود ندارد. ولی در مثبت‌اندیشی بین مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین تفاوت معناداری وجود دارد. بر اساس این یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که افراد فارغ از جنسیت به مهارت‌های برقراری ارتباط و تعاملات اجتماعی نیاز دارند. از طرفی می‌توان مدعی بود که جنسیت می‌تواند بر ارزیابی وقایع محیط و میزان تاثیرپذیری از آن تاثیرگذار باشد. بر این اساس پیشنهاد می‌شود در مدارس سبک رهبری آموزشی و رویکردهای یاددهی یادگیری و مشاوره‌ای به گونه‌ای باشد که فراگیران را در کسب مهارت‌های شهروندی، تقویت بهزیستی ذهنی و مثبت‌اندیشی همراهی کند.

واژگان کلیدی

بهزیستی ذهنی، مثبت‌اندیشی و مهارت‌های شهروندی

^۱ کارشناس راهنمایی و مشاوره، آموزش و پرورش، اردبیل، ایران. (نویسنده مسئول: fardin.foroghi.2018@gmail.com)

^۲ کارشناس ارشد علوم تربیتی، آموزش و پرورش استان اردبیل، ایران.

^۳ کارشناس مدیریت حرفه‌ای امور فرهنگی، آموزش و پرورش استان اردبیل، ایران.

^۴ کارشناس الهیات و معارف اسلامی، آموزش و پرورش استان اردبیل، ایران.

مقدمه

با توجه به تغییر و تحولاتی که به صورت روزافزون شاهد آن هستیم برخورداری از مهارت‌های شهروندی و تعاملات اجتماعی از ضروریات محسوب می‌شود. موضوع شهروندی متأثر از تحولات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است که به عنوان موضوع حساس تعلیم و تربیت جای پای خود را در مطالعات این حوزه باز نموده است. مهم‌ترین امر، نقشی است که شهروندان در توسعه همه جانبه کشور ایفا می‌کنند (درویش، جعفری و سلیمانی، ۱۴۰۰). شهروندان متعهدی که از پیش، نگرش و مهارت‌های شهروندی برخوردار باشند تا ضمن رعایت قانون در همه جنبه‌های زندگی، نقش شهروندی خود را به درستی ایفاء نموده و جامعه پذیر شوند و در نهایت بتوانند مشارکت فعالانه‌ای در حوزه‌های متنوع اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی داشته باشند (حاضری و خلیلی، ۱۳۹۴). امروزه توجه به مفهوم رفتار شهروندی و روش‌های ارتقاء آن، به عنوان یکی از اولویت‌های اساسی برنامه‌ریزان سلامتی تبدیل شده است. به طور کلی شرط اساسی شکوفایی و بالندگی هر جامعه در توسعه سرمایه انسانی و تربیت آنها نهفته است. بی‌گمان تربیت شهروندان خوب یکی از مهم‌ترین دل‌مشغولی‌های اکثر نظام‌های تعلیم و تربیت در بسیاری از کشورهای دنیا است (فتحی و مختارپور، ۱۳۹۶). آموزش شهروندی می‌تواند سهم بسزایی در مشارکت کامل توده‌های مردم در پیشرفت خود و در نظارت فعالانه‌شان نسبت به تغییرات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی داشته باشد (ایستلیس، فیثمن^۱، ۲۰۲۱). اگرچه در کنار آموزش و پرورش، رسانه‌ها و نهادهای مختلفی بر جریان تعلیم و تربیت شهروندان اثر گذارند، اما نظام آموزش و پرورش، به دلیل کارکرد تخصصی جامعه‌پذیری، نقش مهم‌تری دارد. رشد و پرورش نیروی انسانی متفکر، خلاق، کارآمد و متعهد از کنش‌های مورد انتظار نظام‌های آموزشی است (درویش، جعفری و سلیمانی، ۱۴۰۰).

آموزش شهروندی به روش‌های مختلف در دنیا صورت می‌گیرد (یمنی، تیبیتس، گورن^۲، ۲۰۱۹). در کشورهای توسعه یافته مفاهیم شهروندی از دوران کودکی تا نوجوانی آموزش داده شده و دولت نیز آموزش‌های لازم را در اختیار والدین و معلمان قرار می‌دهد (میلی^۳، ۲۰۰۸). بنابراین تربیت شهروندی یکی از مهم‌ترین و چالش‌زاترین وظایف نظام‌های آموزشی محسوب می‌شود، به نحوی که در بسیاری از کشورهای جهان این فعالیت بخش عظیمی از دغدغه‌های مسئولان آموزشی را تشکیل می‌دهد، اما آنچه که در این زمینه در ایران شایان توجه است از یک سو توجه ناکافی به مسائل آموزش شهروندی و از سوی دیگر فقدان نگرش و رویکرد مسئله محور برای تربیت شهروندی است (دارابی و نوروزی، ۱۴۰۱). مدارس نقش کلیدی در آموزش شهروندی ایفا می‌کنند و یکی از ارائه دهندگان مهم آموزش شهروندی جهانی هستند (رپورت^۴، ۲۰۲۱). مدرسه مانند دیگر مؤسسات اجتماعی، هدف، طرز عمل، وظیفه و روش کار خود را از جامعه و فرهنگ حاکم بر آن می‌گیرد و نوع تعلیم و تربیتی که نوجوان دریافت می‌کند کیفیت آن جامعه را تعیین می‌کند (درویش، جعفری و سلیمانی، ۱۴۰۰). در سایه چنین برداشتی است که مدرسه نه تنها یک مکان برای آماده شدن برای زندگی است، بلکه در حقیقت جایی برای تمرین زندگی و تجربه عرصه‌های مختلف است. از این رو آنچه که می‌تواند رسالت و فلسفه اصلی شکل‌گیری و توسعه مدارس را در دوران کنونی توجیه کند، عمل کردن مدارس به عنوان مدرسه زندگی است (حسینی و قدسی، ۱۳۹۴). تربیت شهروندی به تربیتی گفته می‌شود که به توسعه و پرورش

¹ Estellés, Fischman

² Yemini M, Tibbitts F, Goren

³ Millei

⁴ Rapoport

قابلیت‌ها و توانمندی‌های شهروند منجر می‌شود. چنین تربیتی الزاما در ارتباطات با انتظارات اعضای جوامع و ملت‌های خاص قابل درک است؛ زیرا در هر جامعه ارزش‌ها، طرز تلقی‌ها، بینش‌ها و مهارت‌ها، الگوها و روش‌های مشارکت در زندگی جمعی یا مدنی به شکل ویژه‌ای منتقل می‌شود و در فلسفه تاسیس نظام‌های تربیتی چنین شهروندانی می‌باشد (قلناش، صالحی، محمدجانی، ۱۳۹۲). به طور کلی تربیت شهروندی تدارک فرصت‌هایی برای اشتغال دانش‌آموزی در تجارب معنادار یادگیری است به گونه‌ای که تسهیل رشد آنها به عنوان افراد متعهد و فعال اجتماعی و سیاسی بینجامد. بر این اساس تربیت شهروندی نگاهی ویژه به یادگیری دانش، توانش و نگرش دارد؛ که فرد در تعامل موثر و مطلوب افراد دیگر را یاری می‌رساند (قلناش، ۱۳۹۱). ویلاو و نیل^۱ (۲۰۰۴) براین باورند که برنامه درسی تربیت شهروند بایستی کودکان را به عنوان بزرگسالان و شهروندانی تلقی نماید که می‌توانند راه‌های تعامل و ارتباط با دیگران را تجربه نمایند، دیدگاه‌های خود را مطرح نمایند و از حقوق و مسئولیت‌های خود آگاه باشند و از آن دفاع نمایند (ویرهلن^۲، ۲۰۰۰؛ اسلر و استاکی^۳، ۲۰۰۵). اسلر و استاکی (۲۰۰۵) نیز در بحث هدف تربیت شهروندی فعال و دموکراتیک اشاره می‌نمایند که تربیت شهروندی بایستی با هدف ارتقای دانش، نگرش و توانمندی‌های اجتماعی و شهروندی طرح‌ریزی و اجرا شود تا دانش‌آموزان را در کسب صلاحیت‌های ایفای نقش شهروندی در عرصه ملی، محلی و جهانی، در محترم شمردن هویت‌های چندگانه و تنوعات فرهنگی و کسب صلاحیت‌های حل تعارض در محیط آکنده از صلح و صمیمت را یاری رساند (قلناش و همکاران، ۱۳۹۲).

انسان‌ها برای مقابله سازگارانه با موقعیت‌های تنش‌زا و کشمکش‌های زندگی، نیاز به آموختن برخی مهارت‌ها دارند، یکی از موثرترین برنامه‌هایی که به افراد کمک می‌کند تا زندگی بهتر و سالم‌تری داشته باشند برنامه آموزش مثبت‌اندیشی است. از لحاظ ساختاری مثبت‌نگری یک سازه چند بعدی است که در برگزیده ابعاد زیستی، اجتماعی، روانی (شناختی، عاطفی، رفتاری) و معنوی (با در نظر گرفتن فرهنگ ایرانی اسلامی می‌باشد (دیزولا و شیدی^۴، ۱۹۹۲) به نقل از شاکرمی و مردوخ، ۱۳۹۷). رویکرد روانشناسی مثبت‌گرا، تبلور تغییر در علم روانشناسی از صرف پرداختن به ترمیم آسیب‌ها به سمت بهینه‌سازی کیفیات زندگی است. این جنبش در پی آن است که از نقاط قوت انسان‌ها به عنوان سپری در مقابل بیماری روانی بهره گیرد. مثبت‌اندیشی نوعی رویکرد و جهت‌گیری کلی درباره زندگی است، به عبارتی برخورداری از تعادل درونی مناسب و حفظ آرامش و خونسردی در مواجهه با مشکلات است تا فرد بتواند انگیزه شخصی خود را حفظ نماید، به اقدام مناسب بپردازد و از عملی که انجام می‌دهد احساس خوبی داشته باشد. آموزش مهارت‌های مثبت‌اندیشی بر بهبود توانایی‌های فردی به منظور رویارویی با موقعیت‌های منفی و تمرکز بر روی مهارت‌های مثبت، تأکید دارد (استالارد و بوک^۵، ۲۰۰۸). مطالعه آقامیرلی (۱۳۹۳) با عنوان اثر بخشی آموزش مهارت‌های مثبت‌اندیشی بر افزایش خودکارآمدی و تنظیم هیجان دانش‌آموزان دختر نشان داد که آموزش مثبت‌اندیشی در افزایش خودکارآمدی و تنظیم هیجان دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر تهران موثر است. همچنین در این راستا اصغری‌راد و شهریاری (۱۳۹۳) با عنوان آموزش مهارت‌های مثبت‌اندیشی بر خودکارآمدی و عزت نفس معلولین

¹ Willow and Neale

² Verhellen

³ Osler and Starkey

⁴ D'Zurilla & Sheedy

⁵ Stallard & Buck

نشان داد که آموزش مهارت‌های مثبت اندیشی بر خودکارآمدی و عزت نفس معلولین معنادار می‌باشد (شاکرمی و مردوخی، ۱۳۹۷).

یکی دیگر از متغیرهایی که بر رفتار و مهارت‌های فراگیران تاثیرگذار است، بهزیستی ذهنی دانش‌آموزان می‌باشد. شادکامی و بهزیستی ذهنی موجب رشد متعادل و سلامت آدمی می‌شود و راه را جهت پرورش صحیح‌تر و وسیع‌تر استعدادها و هموارتر می‌سازد. بر اساس یافته‌های کار، بهزیستی ذهنی و شادکامی باعث می‌شود که شخص به شیوه اجتماعی، خردمندانه و یا هنرمندانه بازی و خلق کند. بهزیستی ذهنی به دامنه‌ای از پدیده‌های ذهنی اطلاق می‌شود که رضایت کلی فرد از زندگی، احساسات خوشایند، ناخوشایند و خشنودی در قلمروهای مشخص مانند کار، اوقات فراغت و زندگی زناشویی را در بر می‌گیرد. بهزیستی ذهنی شامل دو مؤلفه عاطفی و شناختی است. افرادی که احساس بهزیستی روانی بالایی دارند هیجان‌ات مثبت را تجربه می‌کنند و از رویدادهای پیرامون خود ارزیابی مثبتی دارند، در حالی که افراد با احساس بهزیستی پایین رویدادها و موقعیت‌های زندگیشان را نامطلوب ارزیابی می‌کنند و بیشتر هیجان‌ات منفی مانند اضطراب، افسردگی و خشم را تجربه می‌کنند. در رابطه با تعریف بهزیستی ذهنی، می‌توان اشاره کرد که تعریفی جامع و مانعی وجود ندارد و در ادبیات داخلی و خارجی این سازه در ابعاد مختلف تعریف شده است. به طور کلی بهزیستی ذهنی به دامنه‌ای از پدیده‌های ذهنی اطلاق می‌شود که رضایت کلی فرد از زندگی، احساسات خوشایند، ناخوشایند و خشنودی در قلمروهای مشخص مانند کار، اوقات فراغت و ... را در بر می‌گیرد. افرادی که احساس بهزیستی روانی بالایی دارند هیجان‌ات مثبت را تجربه می‌کنند و از حوادث و وقایع پیرامون خود ارزیابی مثبتی دارند، در حالی که افرادی با احساس بهزیستی پایین حوادث و موقعیت‌های زندگیشان را نامطلوب ارزیابی می‌کنند، بیشتر هیجان‌ات منفی مانند اضطراب، افسردگی و خشم را تجربه می‌کنند (دینر و همکاران^۱، ۲۰۱۷). با توجه به مطالب بیان شده محقق در پی آن است که آیا در بهزیستی ذهنی، مثبت اندیشی و مهارت‌های شهروندی دانش‌آموزان مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین تفاوت معناداری وجود دارد؟

فرصیه‌های پژوهش

بین بهزیستی ذهنی در مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین تفاوت وجود دارد.
بین مثبت اندیشی در مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین تفاوت وجود دارد.
بین مهارت شهروندی در مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین تفاوت وجود دارد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر ماهیت محتوایی توصیفی از نوع علی - مقایسه‌ای و از منظر هدف کاربردی بود. شرکت کنندگان در پژوهش حاضر یا به عبارتی جامعه آماری تحقیق، کلیه دانش‌آموزان مشغول به تحصیل در دوره دوم متوسطه شهرستان نمین به تعداد ۱۷۴۴ نفر (۸۲۸ نفر دختر و ۹۱۶ نفر پسر) در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ می‌باشد. با توجه به پراکندگی موجود در جامعه آماری، امکان بررسی تمام اعضا میسر نیست، از این رو بر اساس جدول مورگان و با بکاربست روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای و نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نمونه‌ای به حجم ۳۱۷ نفر (۱۵۰ نفر دختر و ۱۶۷ نفر پسر) انتخاب شدند. بدین صورت که در مرحله اول مدارس بصورت تصادفی انتخاب شده و

¹ Diener & et al.

بعد، از بین مدارس منتخب، کلاس‌ها درس و سپس دانش‌آموزان بصورت تصادفی بعنوان نمونه آماری انتخاب شدند. اطلاعات لازم برای پاسخ به سوال و بررسی فرضیه‌های پژوهش، از طریق پرسشنامه‌های کتبی جمع‌آوری شد که مشخصات پرسشنامه‌های بکار برده شده در ادامه شرح داده خواهد شد. همچنین برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS و از دو روش توصیفی و استنباطی استفاده شد. در بخش آمار توصیفی جداول تک بعدی و در بخش آمار استنباطی از آزمون مستقل برای آزمون فرضیه‌های تحقیق استفاده شد.

پرسشنامه بهزیستی ذهنی:

این مقیاس توسط وارویک ادینبور (۲۰۰۷) تدوین گردید. این پرسشنامه ۱۴ سوال داشته و دارای سه بعد خوش‌بینی (گویه‌های ۱، ۲، ۳، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۴)، روابط مثبت با دیگران (گویه‌های ۴، ۷، ۹) و انرژی بودن (گویه‌های ۵، ۶، ۱۱، ۱۳) می‌باشد. نمره‌گذاری پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت بوده و امتیاز مربوط به هر گزینه بصورت (ابدا: ۱، خیلی کم: ۲، گاهگاهی: ۳، بیشتر اوقات: ۴، تا همه اوقات: ۵) تعیین می‌شود. روایی این ابزار در نسخه خارجی مورد تایید بوده و پایایی آن بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۴ بدست آمده است (رجبی، ۱۳۹۱). در پژوهش رجبی (۱۳۹۱) که روایی و اعتباریابی نسخه فارسی مدنظر بود؛ روایی محتوایی مورد تایید بوده و پایایی آن بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۴ بدست آمده است. در پژوهش حاضر نیز روایی محتوایی ابزار مورد تایید اساتید حوزه علوم تربیتی و روانشناسی قرار گرفته و پایایی آن بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۹ به دست آمد؛ که نشان از پایایی مطلوب ابزار است.

پرسشنامه مثبت‌اندیشی:

این ابزار توسط اینگرام و ویسنیکی (۱۹۹۸) طراحی و تدوین شده است. پرسشنامه مثبت‌اندیشی دارای ۳۰ سوال و ۵ مولفه کارکرد مثبت روزانه (گویه‌های ۶، ۷، ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۷، ۱۹، ۲۰ و ۲۹)، خودارزیابی مثبت (گویه‌های ۱۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۵ و ۲۸)، ارزیابی دیگران از خویش (گویه‌های ۱، ۲، ۵، ۱۲)، انتظارات مثبت آینده (گویه‌های ۳ و ۴) و خوداعتمادی (گویه‌های ۸، ۹، ۱۶، ۱۸، ۲۴، ۲۷ و ۳۰) می‌باشد. نمره‌گذاری آن بر اساس طیف لیکرت پنج درجه‌ای (هرگز: ۱؛ به ندرت: ۲؛ گاهی: ۳؛ اغلب اوقات: ۴؛ همیشه: ۵) می‌باشد. در پژوهش محمدیان (۱۴۰۰) روایی محتوایی و صوری و ملاکی این پرسشنامه مناسب ارزیابی شده و پایایی آن بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۰ بدست آمده است. در پژوهش حاضر نیز روایی مورد تایید اساتید علوم تربیتی قرار گرفته و پایایی بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶ بدست آمد.

پرسشنامه مهارت شهروندی:

جهت سنجش مهارت شهروندی از پرسشنامه آموزش شهروندی برگرفته از پایان‌نامه علیمزادی (۱۳۸۷) استفاده شد. این مقیاس شامل ۱۸ سوال با ۵ بعد قانون‌مداری (گویه‌های ۱ تا ۳)، مسئولیت‌پذیری (گویه‌های ۴ تا ۶)، مشارکت (گویه‌های ۷ تا ۱۰)، انتقادپذیری (گویه‌های ۱۱ تا ۱۳) و نظم اجتماعی (گویه‌های ۱۴ تا ۱۸) است. این پرسشنامه بر اساس مقیاس لیکرت (از کاملاً مخالف: ۱ تا کاملاً موافق: ۵) می‌باشد. در پایان‌نامه تابش (۱۳۹۱) روایی ابزار مورد تایید اساتید بوده و پایایی این پرسشنامه توسط رضایی (۱۳۹۰) بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۸ بدست آمد. در پژوهش حاضر نیز روایی محتوایی مورد تایید اساتید گروه علوم تربیتی بوده و پایایی بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۸ بدست آمده است.

یافته‌ها

مشخصات جمعیت‌شناختی پاسخگویان: نتایج توزیع فراوانی جنسیت نشان داد که از ۳۱۷ نفر نمونه آماری، ۱۶۶ نفر (۵۲/۳۷ درصد) از پاسخگویان پسر و ۱۵۱ نفر (۴۷/۶۳ درصد) دختر بودند. همچنین مشخص شد که، ۱۶۳ نفر (۵۱/۴۲ درصد) از پاسخگویان در شاخه نظری، ۹۱ نفر در (۲۸/۷۱ درصد) از پاسخگویان در شاخه کاردانش، ۶۳ نفر (۱۹/۸۷ درصد) در شاخه فنی حرفه‌ای مشغول به تحصیل هستند.

تحلیل داده‌ها: پیش از آزمون فرضیه‌های تحقیق به بررسی پیش فرض‌های اساسی آزمون‌های پارامتریک پرداخته شده و بعد از اطمینان از وجود خصیصه‌های مورد نظر همچون کمی بودن داده‌های متغیرهای تحقیق، فاصله‌ای و نسبی بودن، توزیع نرمال داده‌های پژوهش و برقرار بودن فرض خطی بودن روابط بین متغیرها، اقدام به آزمون فرضیه‌ها گردید. **بررسی نرمال بودن داده‌ها:** یکی از پیش شرط‌های استفاده از آزمون‌های پارامتریک، این است که، توزیع داده‌ها نرمال باشد. برای بررسی نرمال بودن داده‌ها باید «چولگی» و «کشیدگی» را محاسبه شود. اگر عدد حاصل در بازه [۲- و ۲] قرار گیرد، می‌توان توزیع داده‌ها را نرمال در نظر گرفت. که در جدول (۳) نتایج حاکی از نرمال بودن متغیرهای مورد بررسی است.

جدول ۳: شاخص‌های توصیفی و توزیع نرمال متغیرها (چولگی و کشیدگی)

متغیرهای تحقیق	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی
بهبودی ذهنی	۶۰/۷۲	۴/۶۰	۰/۵۱	۱/۲۰
مثبت‌اندیشی	۱۳۰/۷۴	۱۱/۱۰	-۰/۳۸	۰/۸
مهارت شهروندی	۷۷/۲۶	۴/۶۷	-۰/۴۳	۱/۲۲

فرضیه اول: بین بهبودی ذهنی در مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین تفاوت وجود دارد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده در این فرضیه، از آزمون تی تست (t-test) گروه‌های مستقل استفاده شد.

جدول ۴: بررسی تفاوت بهبودی ذهنی در مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین

مدرسه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
پسرانه	۱۶۷	۵۹/۲۳	۷/۳۸	۱/۸۴	۳۱۵	۰/۰۶۷
دخترانه	۱۵۰	۵۷/۶۹	۷/۵۴			

با توجه به جدول فوق مقدار (t=۱/۸۴) و سطح معناداری (p=۰/۰۶۷) می‌باشد. و از آنجایی که (P < ۰/۰۶۷) می‌توان نتیجه گرفت که در بهبودی ذهنی بین مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین تفاوت معناداری وجود ندارد.

فرضیه دوم: بین مثبت‌اندیشی در مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین تفاوت وجود دارد.

جدول ۵: بررسی تفاوت مثبت‌اندیشی در مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین

مدرسه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
پسرانه	۱۶۷	۱۲۴/۱۹	۱۴/۷۰	۲/۵۷	۳۱۵	۰/۰۱۱
دخترانه	۱۵۰	۱۲۰/۳۴	۱۱/۵۷			

با توجه به جدول فوق مقدار (t=۲/۵۷) و سطح معناداری (p=۰/۰۱۱) می‌باشد. و از آنجایی که (P > ۰/۰۱۱) می‌توان نتیجه گرفت که در مثبت‌اندیشی بین مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین تفاوت معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: بین مهارت شهروندی در مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین تفاوت وجود دارد.

جدول ۵: بررسی تفاوت مهارت شهروندی در مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین

مدرسه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
پسرانه	۱۶۷	۷۴/۱۲	۱۴/۷۰	۰/۳۱۸	۳۱۵	۰/۴۱۵
دخترانه	۱۵۰	۷۳/۸۵	۱۱/۵۷			

با توجه به جدول فوق مقدار ($t=0/318$) و سطح معناداری ($p=0/415$) می‌باشد. و از آنجایی که ($P < 0/415$) می‌توان نتیجه گرفت که در مهارت شهروندی بین مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین تفاوت معناداری وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

آموزش و پرورش و نظام‌های آموزشی نقش بسیار مهمی در تدارک فرصت‌ها برای کسب و ارتقای دانش‌ها، بینش‌ها و مهارت‌های ضروری برای مشارکت در زندگی موثر برای همه جهانیان می‌باشد. در واقع باور بر این است که مأموریت آموزش و پرورش فقط مهیا کردن دانش‌آموزان برای زندگی در جامعه محلی و ملی نیست بلکه همگام با آن باید مخاطبین را به عنوان شهروندان و کارگزاران فرامرزی که می‌توانند سهم ارزنده‌ای در هدایت تحولات جهانی و ارتقای حقوق و جایگاه بشریت داشته باشند تربیت نمایند. هدف پژوهش حاضر مقایسه‌ی بهزیستی ذهنی، مثبت‌اندیشی و مهارت‌های شهروندی در دانش‌آموزان مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین بود. نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه اول حاکی از آن است که در بهزیستی ذهنی بین مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین تفاوت معناداری وجود ندارد. این یافته با مطالعه سام‌آرام و همکاران (۲۰۱۲)، قنبری، رحیمیان و اسدپوریان (۲۰۲۱) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان اظهار داشت که که شادکامی و بهزیستی ذهنی موجب رشد متعادل و سلامت آدمی می‌شود و راه را جهت پرورش صحیح‌تر و وسیع‌تر استعدادهای وی هموار می‌سازد. رشد فردی و توسعه اجتماعی به آن بستگی دارد که تا چه اندازه به این امر بها داده می‌شود. طبق نتایج بدست آمده می‌توان اذعان داشت ارزیابی و ادراک شخص از کیفیت زندگیشان (کنش‌های اجتماعی، روان‌شناختی و عاطفی آنها) به جنسیت بستگی ندارد. و فرد اگر بهزیستی ذهنی بالایی داشته باشد، رویدادها و حوادث پیرامون را مثبت ارزیابی می‌کنند. همچنین طبق نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر بین مثبت‌اندیشی در مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین تفاوت معناداری وجود دارد. این یافته با نتایج حاضر از پژوهش شاکرمی حسونند و مردوخی (۱۳۹۷)، هانی اصل حیزانی و محمدزاده (۱۳۹۷) همسو است. در شرح این یافته می‌توان اینگونه اظهار داشت که دختران و پسران با توجه به علائق و عواطفی که برخوردار هستند بر جنبه‌های متفاوتی از زندگی تمرکز داشته و اتفاقات را به گونه‌های مختلف مورد ارزیابی قرار می‌دهند. همچنین مثبت‌اندیشی را می‌توان به عنوان سپری برای مقابله حوادث تلخ و دشوار در نظر گرفت. به طور کلی افرادی که از مثبت‌اندیشی برخوردار هستند می‌توانند رضایت زندگی، اعتماد به نفس، خوش‌بینی و شادی را تجربه کنند. همچنین نتایج به دست آمده نشان داد بین مهارت شهروندی در مدارس پسرانه و دخترانه دوره دوم متوسطه شهرستان نمین تفاوت معناداری وجود دارد. این یافته با نتایج به دست آمده از پژوهش دارابی، نوروزی شادمانی (۱۴۰۱)، هانی اصل حیزانی و محمدزاده (۱۳۹۷)، قلتاش، صالحی، محمدچانی (۱۳۹۲) همسو است. در تبیین و تشریح این یافته می‌توان اظهار کرد که با توجه به تغییر و تحولات روزافزون داشتن مهارت‌های تعامل

یا اجتماعی از ضروریات بشمار می‌رود. همچنین با توجه به پیچیدگی در ارتباطات و ابزارهای آن، داشتن دانش و توانش استفاده از این ابزارها نیازمند کسب مهارت‌های شهروندی است. شهروندی به عنوان رویکردی است که طی آن مشارکت آگاهانه در تعاملات اجتماعی صورت می‌گیرد. حالا با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان مدعی بود که افراد فارغ از جنسیت خود به مهارت‌های شهروندی در سطوح بالای خود نیاز دارند. با توجه به یافته‌های پژوهشی پیشنهاد می‌شود رهبران آموزشی در مدارس به مهارت‌های شهروندی و تقویت و توسعه آن اهتمام ویژه داشته باشند؛ چرا که هدف غایی در سیستم‌های آموزشی تربیتی شهروندی مطلوب است که در اسناد بالادستی نیز به آن اشاره شده است. علاوه بر این اگر دانش‌آموز در مدرسه مهارت‌هایی چون شناخت مسئله، ارائه راهکارها، توانایی برقراری تعاملات و دریافت بازخورد از محیط و سایر افراد را کسب کرده باشد، می‌تواند در ساحت‌های مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و عملکردی مطلوب از خود به نمایش بگذارد. همچنین با توجه به اینکه دوره دوم متوسطه از لحاظ عاطفی مرحله‌ای حساس تلقی می‌شود، لازم است در فرایندهای یادگیری و در رویکردهای رهبری آموزشی به این متغیر توجه شود. اگر فرد از بهزیستی ذهنی و مثبت‌اندیشی برخوردار باشد، می‌تواند وقایع محیط اطراف خود را به درستی تحلیل کرده و عملکردی متناسب با شرایط داشته باشد که اینگونه رفتار زمینه را برای توسعه فردی نیز مهیا می‌سازد. با توجه به اینکه جامعه آماری گسترده بود و امکان بررسی تمامی افراد جامعه میسر نبود، جامعه آماری بعنوان محدودیت در نظر گرفته شده و چون جهت بررسی فرضیه‌های پژوهشی از ابزار پرسشنامه استفاده شد ممکن است آزمودنی با دقت پاسخ نداده و یا از ارائه پاسخ صحیح امتناء داشته باشد که می‌توان محدودیتی بعدی به شمار می‌آید.

منابع

- اصغری‌راد، علی اکبر؛ شهریاری، وحید (۱۳۹۳). آموزش مهارت‌های مثبت‌اندیشی بر خودکارآمدی و عزت نفس معلولین، اولین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی و علوم رفتاری، تهران
- آقامیری، مرضیه (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش مهارت‌های مثبت‌اندیشی بر افزایش خودکارآمدی و تنظیم هیجان دانش‌آموزان دختر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد مرودشت.
- دارابی، فاطمه، و نوروزی شادمانی، مهری. (۱۴۰۱). تاثیر مداخله آموزشی بر مهارت‌های شهروندی دانش‌آموزان پسر مقطع دبیرستان: کاربرد تئوری عمل منطقی. آموزش بهداشت و ارتقای سلامت ایران، ۱۰(۳)، ۲۵۱-۲۶۲. SID. <https://sid.ir/paper/fa1070779>
- شاکرمی حسونند، مریم، و مردوخی، محمدسعید. (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش مهارت‌های مثبت‌اندیشی بر خودکارآمدی دانش‌آموزان دختر. کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان در تعلیم و تربیت، روانشناسی، حقوق و مطالعات فرهنگی اجتماعی. <https://sid.ir/paper/fa98111>. SID.
- قلتاش، عباس و صالحی، مسلم و محمدجانی، صدیقه، ۱۳۹۲، بررسی میزان برخورداری دانش‌آموزان دختر پایه سوم متوسطه از مهارت‌های شهروندی، <https://civilica.com/doc/1916093>
- محمدیان، اسما. (۱۴۰۰). بررسی رابطه مثبت‌اندیشی معلمان با خوش‌بینی تحصیلی و تعلق به مدرسه دانش‌آموزان پایه ششم شهرستان دیواندره، پایان‌نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد رشته علوم تربیتی، گرایش مدیریت آموزشی، دانشگاه پیام نور، واحد ارومیه.

- Diener, E., Heintzelman, S. J., Kushlev, K., Tay, L., Wirtz, D., Lutes, L. D., & Oishi, S. (2017). Findings all psychologists should know from the new science on subjective well-being. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 58(2), 87-104.
- Darvish L, Jafari P, Soleimani N. Factors and requirements affecting the development of citizenship education in high schools in Tehran. *New educational ideas*. 2021; 17 (4):241-65
- D'Zurilla, T. J., & Sheedy, C. F. (1992). The relation between social problem-solving ability and subsequent level of academic competence in college students. *Cognitive therapy and research*, 16(5), 589-599
- Estellés M, Fischman GE. Who needs global citizenship education? A review of the literature on teacher education. *Journal of Teacher Education*. 2021;72(2):223-36 <https://doi.org/10.1177/0022487120920254>
- Fathi S, Mokhtarpour M. The Evaluation of Citizenship Skills and their Effects in promoting Social Development (Case of Study: Region 3, 7 and 14 in Tehran). *Journal of Iranian Social Development Studies*. 2017;9(1):87-103.
- Gholtash, A. (2012). *Citizenship Education (Approaches, Perspectives and Curriculum)*. Tehran: Yadvare Ketab.(in Persian)
- Hazeri AM, Khalili A. The Representation of Citizenship in the School-textbooks of Education Institution of Iran. *Journal of Sociology of Social Institutions*. 2014;1(3):131-49.
- Osler, A. and Starkey, H.(2003). Learning for compolitan citizenship: theoretical debates and young peoples experiences. *Educational Review*.55,3,243-254.
- Stallard, P., & Buck, R. (2013). Preventing depression and promoting resilience: feasibility study of a school-based cognitive-behavioural intervention. *The British Journal of Psychiatry*, 202(s54), s18-s23
- Verhellen, E.(2000). Childrens rights and education, in: A. Osler(ed.)*Citizenship and democracy in schools: divercity, identity, equality* (Stoke -on- Trent,Trentam),pp 33-43.
- Willow,C.and Neale, B.(2004). *Young childrens citizenship: idea in to practice*. New York: Joseph Rowtree Foundation.